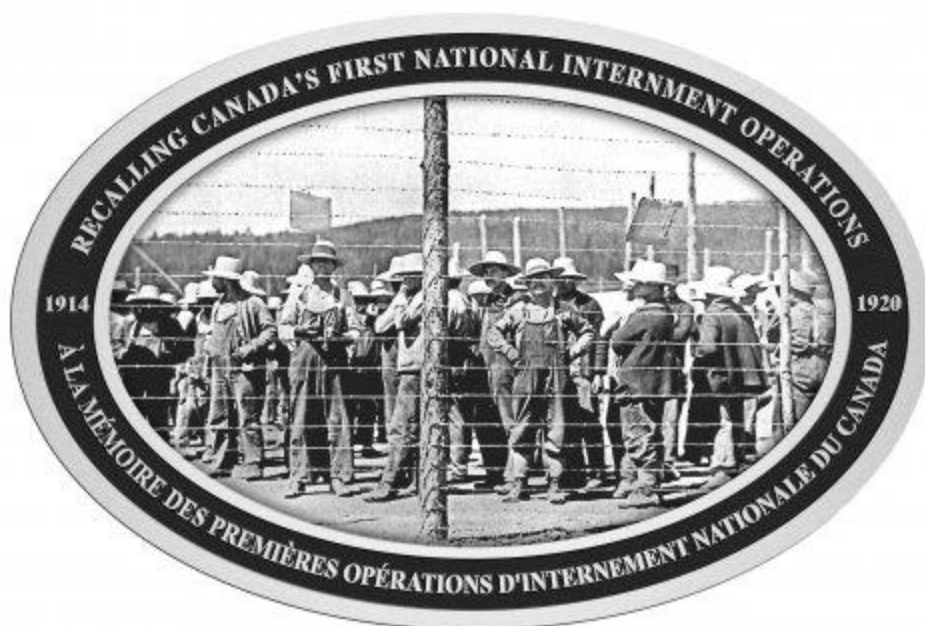

Gordana Gligorević, *Vesti*, 16 August 2014, 11.

Kanada slala i Srbe u logore

U znak sećanja na hiljade interniraca, imigranata, koji su početkom Prvog svetskog rata, zato što su u stigli iz tadašnje Austrougarske monarhije smatrani neprijateljima Kanade i zatvarani u radne logore širom zemlje, 22. avgusta, tačno u 11 sati prepodne, u 59 gradova od istočne do zapadne obale Kanade, postaviće se 100 spomen-ploča. Zatvoreno je tada na hiljade Ukrajinaca, ali ni Srbi nisu bili pošteđeni hapšenja i odvođenja u logore gde su u izuzetno lošim uslovima, gladni i izmučeni hladnoćom, u potpunoj izolaciji od svoje porodice i prijatelja ostali sve do 1919. godine. Najpoznatiji takav logor za Srbe bio je na severu Ontarija, u Kapuskasingu.

Spomen ploča koja će biti postavljena na 100 lokacija širom Kanade

Operacija interniranja započela je 22. avgusta 1914. godine po stupanju na snagu akta kanadske vlade poznatim kao "Prve ratne mere" i trajala je sve do 1920. godine kada je raspušten i poslednji logor. Oko 80 hiljada imigranata iz zemalja koje su tada činile Austrougarsku smatrani su neprijateljima, a između osam i devet hiljada (5.000 Ukrajinaca) je internirano u 24 logora širom zemlje. U dva "radna kampa" bile su zatvorene žene i deca.

Deset miliona za istraživanje

Ukrajinci su pre četvrt veka počeli istraživanje o nepravедnim i nerazumnim merama kanadske vlade prema emigrantima iz Austrougarske. Vlada Kanade 2008. priznala je nepravdu učinjenu internircima i dodelila 10 miliona dolara za proučavanje politike koju je Kanada vodila tokom Prvog svetskog rata prema svojim emigrantima. Novac je poveren ukrajinskoj organizaciji "Taras Ševčenko" koja je onda osnovala "Kanadski komitet za priznanje interniranja u toku Prvog svetskog rata" u kojem se, osim četiri stalna pripadnika ukrajinske zajednice, menjaju i predstavnici drugih etničkih grupa čiji su sunarodnici bili internirani.

Zatvoreni su bili i Mađari, Nemci, Rumuni, Hrvati. Koliko je do sada poznato, oko 300 Srba završilo je u logorima . Nažalost, podatke o stradanju interniraca nije lako "iskopati", "sahranjeni" su po raznim arhivama, svi internirci su došli sa pašošem Austrougarske, pa ni nacionalnu, etničku pripadnost nije lako izdiferencirati. Država Kanada sve do sada nije se bavila ovom sramnom epizodom svoje istorije, niti je poklanjala pažnju tome šta se pre stotinu godina dešavalo sa njenim emigrantima.

Ipak, priča o stradanju emigranata, pa tako i Srba koji su u potrazi za boljim životom i slobodom stigli u Kanadu na početku prošlog veka iz Bosne i Hercegovine, Slavonije, Like i Korduna, a završili kao neprijatelji države u logorima, neće biti zaboravljena.

Ovom jedinstvenom akcijom kada će se istovremeno postaviti stotinu spomen ploča, nadaju se organizatori i inicijatori "Projekta sto" kako je akcija nazvana, zapravo će se označiti početak šireg pokreta čiji je krajnji cilj upoznavanje dece i omladine sa tim što se dogodilo i uvođenjem ove teme u udžbenike istorije kako se tako nešto nikada više ne bi ponovilo.

Draga Dragašević

Draga Dragašević, koja se ispred Srpske narodne odbrane već godinama bavi ovom tematikom i koja je do pre dve godine bila srpski predstavnik u Komitetu za priznavanje interniranja, sa uzbuđenjem i pijetetom govori o postavljanju ploča.

- Drago mi je da nesreća naših Srba, tadašnjih emigranata ipak neće biti zaboravljena. Posebno me raduje što Marinel Mandreš koji istražuje taj period i traži podatke o Srbima internircima, stalno pronalazi nove podatke o tim ljudima. Kad je izbio Prvi svetski rat, Srbi se nisu mogli vratiti u stari kraj. Neki su se upisali u kanadsku vojsku i tako bili na savezničkoj strani, i to je, zapravo, bio jedini način da pomognu otadžbini. Pretpostavlja se da se većina onih koji su bili zatvoreni, ogorčeni nepravdom koja im se desila i načetog zdravlja ,vratili u domovinu", kaže za "Vesti" Draga Dragašević.

Sećanje na Srbe u Vindzoru i Nijagari

Kao znak sećanja na nepravedno zatočenje Srba u radnim logorima 22. avgusta biće postavljene dve spomen-ploče: u Vindzoru u Muzeju srpskog nasleđa i na Nijagari, na imanju crkve Svetog Đorđa. Organizatori otkrivanja spomen-ploče na Nijagari su crkva Svetog Đorđa i Srpska narodna odbrana u Kanadi, a pozvani su predstavnici vlasti, istoričari, parohijani i svi Srbi Nijagare i okoline koji mogu da dođu, da se na dostojanstven način obeleži

stradanje Srba interniraca. I, u Nijagari i u Vindzoru biće pročitani ekspozeci Drage Dragašević i Marina Mandreša o akciji interniranja i najnovijim saznanjima o tome, te istorijskom kontekstu te žalosne epizode u kanadskoj istoriji. Na oba mesta biće otvorene izložbe koje na dokumentaran način govore o Prvom svetskom ratu i Prvoj kanadskoj državnoj akciji za interniranje. U Vindzoru će se organizovati i ručak za zvanice.

Ona, takođe, naglašava da je najvažnija poruka "Projekta sto" zapravo podsećanje da građani Kanade nikada, ni u kriznim situacijama, ne smeju dozvoliti kršenje građanskih prava i sloboda. Ovim događajem, ističe naša sagovornica želi se afirmisati važnost ljudskih prava, pravde i tolerancije i jako je važno da kanadska javnost bude upoznata sa svim posledicama Prve ratne mere (u Kanadi su donošena još dva slična akta: u Drugom svetskom ratu i tada su se u fokusu našli Japanci, i 70-ih godina prošlog veka tokom separatističke krize u Kvebeku).

Marinel Mandreš

Tek 1919. godine, godinu dana po završetku Prvog svetskog rata, 264 Srba je oslobođeno iz logora Kapuskasing na severu Ontarija. Oslobođanje se desilo na inicijativu dr Mihajla Pupina koji je uputio apel konzulu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca Anti Seferoviću u Montreal da se nešto učini za zatočene. Konzul je angažovao Božidara Markovića, tadašnjeg predsednika Srpske narodne odbrane (osnovana

1916. godine), koji je otišao u Kapuskasing gde je ispitao svakog logoraša, i učlanio ih u SNO, nakon čega su pušteni.

Po nepotpunim podacima te prve godine "velikog rata" u Ontariju je bilo oko 400 Srba. Oni koji su živeli u Torontu i okolini učlanili su se u SNO, što ih je spasilo hapšenja i interniranja, jer se na njih nije gledalo kao na saveznike neprijatelja. Božidar Boža Marković je pisao o svom iskustvu u Kapuskasingu u Glasu kanadskih Srba, njegova kćerka Olga Marković je oživela sećanja na ovaj događaj tako da je srpska zajednica, preko SNO i Drage Dragašević mogla da se angažuje na iznošenju istine na videlo i složi i slaže i dalje deliće istorijske slagalice u jednu celinu, onu koja govori o životu i patnjama najranijih srpskih doseljenika u Kanadu.

Srbi u kanadskoj vojsci

Marinel Mandreš, Rumun rođen u Jugoslaviji, započeo je istraživanje kako bi utvrdio tačan broj Srba koji su bili zatvoreni u radnim logorima i tretirani kao saveznici neprijatelja, kao i o istoriji Srba toga vremena. Istraživanje o Srbima internicima trajalo je tri godine, kaže Mandreš koji je za taj projekat dobio grant (nepovratni kredit) od Komiteta za priznanje interniranja.

Prema dostupnim podacima do sada se sa sigurnošću zna da se nekoliko stotina Srba borilo u kanadskoj vojsci u Prvom svetskom ratu, a mnogi od njih su bili odlikovani. Jedan od njih je bio i Budimir Protić koji se borio u srpskoj vojsci u Balkanskim ratovima. Takođe je poznato da je u Kanadi 1917. godine postojala srpska vojna misija. Božo Marković je bio predstavnik misije, a Špiro Hutularović je bio odgovoran za regrute za srpsku vojnu misiju. Zna se i da je specijalni izaslanik vlade Srbije pukovnik Milan Pribičević osnovao kamp za obučavanje dobrovoljaca, te da je u vojnim kampovima na hiljade dobrovoljaca iz SAD i Kanade, a među njima i Srba obučavano i trenirano.

Heroj od Jerićevih

Koliko je do sada poznato Nikola Jerić je jedini internirani Srbin sa područja Nijagare. On je uhapšen i odveden u Kapuskasing i oduzeta mu je sva imovina. Nikola je, inače, deda stric Đorđa Jerića, jednog od najpoznatijih i najbogatijih Srba u Kanadi, i preteča loze Jerića, poznatih i cenjenih na Nijagari i šire.